

Liberan varjokehys 2022

Miten palata Pohjoismaaksi?

Esipuhe

SUOMEN TALOUDEN pitkän aikavälin näkymät ovat haasteelliset. Kuluneen runsaan vuosikymmenen aikana talouden kehitys on polkenut paikallaan ja jäänyt jälkeen verrokkimaista. Tärkeimpinä taustasyinä ovat tuottavuuden heikko kehitys, verrokkimaita alhaisempi työllisyysaste, sekä maahanmuuton vähäisyys verrattuna väestön ikääntymistähtiin.

Ennusteiden mukaan pitkän aikavälin kehitys jatkuu. Vaikka talous onkin nyt epätavallisessa kasvussa, sen ennustetaan taantuvan takaisin Suomelle tyypilliseen reiluun prosenttiin jo vuonna 2023. Kuluva vuosikymmenen loppuun mennessä talouden odotetaan kasvavan vain puolet siitä, mitä muissa Pohjoismaissa. Vuoteen 2035 mennessä ennustettu keskimääräinen talouskasvu rajoittuu rakenteellisista syistä johtuen reiluun prosenttiin vuodessa.

Koska julkiset menot ovat kasvaneet taloutta nopeammin, Suomi on velkaantunut nopeasti. Vuodesta 2007 eteenpäin valtionvelka on ollut jatkuvassa kasvussa. Budjetit ovat olleet järjestään alijäämisiä.

Bruttokansantuotteeseen suhteutettuna valtionvelka oli vuonna 2008 noin 33 % ja vuonna 2018 60 %. Nyt se on 135 miljardissa, yli 70 %. EU-komission arvion mukaan budjettimme kituuttaa alijäämisenä koko 2020-luvun. Elokuun puolivälissä sekä presidentti Niinistö että valtiovarainministeriön budjetti-päällikkö Sami Yläoutinen toivat julki huolensa Suomen velkaantumistahdista.

Velasta johtuvat kulut ovat sidoksissa maan luottoluokitukseen. Olimme pitkään parasta AAA-ryhmää, mutta lopulta markkinat reagoivat vuodesta toiseen alijäämisen Suomen taloudenpitoon ja AAA-luokitus menetettiin vuonna 2016. Muun muassa Ruotsi, Norja ja Tanska jatkavat edelleen AAA-ryhmässä. Tämän olisi pitänyt säikäyttää meidät tasapainottamaan julkista taloutta, mutta halpojen korkojen aikana vaikutus ei ollut niin dramaattinen, että ongelmaan olisi kunnolla herätty.

Huonot uutiset eivät pääty tähän. Jopa alemmassa AA-luokassa Suomen velkasuhde on selvästi heikompi kuin useimmilla saman luokituksen mailla. Julkisten menojen suhde kansantalouden kokoon oli vuonna 2019 hätkähdyttävä 53,2 %. Menot jatkavat kasvamistaan talouskehityksestä riippumatta.

Samalla työtä tekevien ihmisten määrä vähenee väestön vanhetessa. Tämän kehityksen jatkuessa maamme tulee ajautumaan ennen pitkää merkittävään talouskriisiin.

Heikon kasvun jatkuminen on nykyisellä velkasuhteella ja kestävyysvajeella aito uhka hyvinvointiyhteiskunnan rahoituspohjalle. Lisäksi velkaantuminen syö tulevien sukupolvien hyvinvointia. Suomen tulevaisuuden kannalta tärkeimmät ratkaistavat kysymykset ovat siten julkisen talouden tasapainottaminen velkakierteen katkaisemiseksi, työllisyysasteen merkittävä nostaminen hyvinvointiyhteiskunnan rahoittamiseksi, ja työperäisen maahanmuuton lisääminen huoltosuhteen parantamiseksi.

Ajatuspaja Liberan varjokehys on kirjoitettu tarjoamaan realistisia ratkaisuja näihin haasteisiin. Lyhyen aikavälin tavoitteena tulee olla Suomen luottoluokituksen nostaminen takaisin AAA-maiden joukkoon. Se kertoisi meidän palanneen pohjoismaisittain vastuullisen taloudenpidon tielle.

Pidemmillä aikavälillä julkiset menot on pakko sopeuttaa kansantalouden tuloihin ja menojen pitää pystyä mukautumaan tulopohjaan.

Nykyinen, alijäämäinen valtiontalous on seurausta menneistä talouden muutoksista ja tehdyistä virheistä. Kun valtiontalous muuttuu ylijäämäiseksi, voimme velkojen maksun ohella myös kerryttää puskuria esimerkiksi talouden yllättäviä syklimuutoksia tai pandemioita varten varautuen.

Tasapainossa oleva julkinen talous toimii sekä sisä- että turvallisuuspoliittisena vakauden takuuna ja antaa kansalaisille enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa omaan tulevaisuuteensa. Emme voi jättää laskua kokonaan tulevien sukupolvien maksettaviksi.

Hallituksen tuore budjettiesitys on 6,7 miljardia alijäämäinen, eli vaisulla nousukaudellakin yli 10 %. Tämä johtuu vain osittain koronakriisistä, sillä hallitus lisäsi pysyviä menoja jo ennen pandemiaa yli miljardilla eurolla. Sitten se on myös livennyt budjettikehyksistä, joiden tavoite on ollut hillitä valtion menoja vuodesta 2003.

Talous vaikuttaisi elpävän koronasta ennustettua nopeammin. Ilmassa on velanoton ja menolisäysten lisäksi myös huoli talouden ylikuumentumisesta ja inflaatiovaarasta. Vakautta onkin siksi syytä tavoitella tulevissa budjettineuvotteluissa. Vaikka talous elpyy, jää pitkään jatkuneesta velanotosta iso lasku tuleville vuosille.

Työttömyysasteen ollessa jo korkea, korona on entisestäänkin eriyttänyt työmarkkinoita ja lisännyt työttömien määrää. Nyt painimme kohtaanto-ongelman kanssa; työ ja tekijät eivät kohtaa. Jäykät ja säännellyt työmarkkinat, sekä aikansa elänyt sosiaaliturva eivät reagoi muutokseen sellaisella vauhdilla kuin pandemian jälkeinen Suomi kaipaisi.

Näiden huolien ja pienten ilonaiheiden vuoksi olemme tarkastelleet Suomen valtion budjettia kriittisesti ja ehdotamme julkisen talouden tasapainottamiseksi merkittäviä muutoksia valtion tuloihin ja menoihin. Olemme liittäneet mukaan myös tuikitärkeitä rakenteellisia uudistusehdotuksia.

Esittämämme lista leikkaus- ja uudistuskohteista ei ole tyhjentävä, ja toisaalta kaikkia ehdotuksiamme ei pidä välttämättä kerralla toteuttaa. Pikemminkin tämän varjokehysten tarkoituksena on nostaa tietoisuuteen se, että elintasomme perustuu systemaattiseen velanottoon.

Toivomme, että ehdotuksemme ovat päättäjille harkinnan arvoisia ja voimme tukea suomalaisen yhteiskunnan ja ihmisten hyvinvoinnin lisääntymistä tarjoamalla paikoin rohkeita ja täysin toteuttamiskelpoisia muutoksia valtion budjettiin.

Ajatuspaja Libera haluaa kiittää kaikkia varjokehystyössä mukana olleita asiantuntijoita ajatuksista, laskelmista, sisällöstä ja kommentteista keskinäisiin ehdotuksiin.

Tero Lundstedt
Sisältöjohtaja

Muutokset valtion menoihin

ESITÄMME SEURAAVAKSI esimerkinomaisia, pysyväisluonteisia leikkauksia vuoden 2022 valtion talousarvioesitykseen.

Talousarvioesitys on massiivinen kokoelma eri toimialojen momentti-kohtaisia laskelmia. Emme ole puretuneet jokaiseen momenttiin, sillä se työ kuuluu valtiovarainministeriön virkamiehille. Ehdotustemme on tarkoitus herättää keskustelu julkisen sektorin kokonaisuudesta ja ei-välttämättömästä rahankäytöstä.

Sisäministeriö

VEIKKAUKSEN LAKISÄÄTEISEN monopolin purkamisella saavutetaan monenlaisia hyötyjä. Pelihaittojen kustannukset ovat nykyisin vuosittain noin 1,1 miljardia euroa. Vastaavasti esimerkiksi monopolistaan luopuneessa Ruotsissa ne ovat huomattavasti alhaisemmat. Tämä taso meillä olisi noin 700 miljoonaa euroa, eli säästöä tulisi 400 miljoonaa euroa.

Jos pelihaitat kuitenkin jatkuvat entisenlaisina, lisensseistä voisi kilpailutuksella saada noin 150 miljoonaa euroa. Lisäksi, kun pelaamisesta saadut tuotot ohjataan suoraan yleiskatteelliseen budjettiin, järjestöjen ja muiden aiemmin veikkausvaroja saaneiden toiminta voidaan samassa yhteydessä tarkastaa.

Jatkossa tukia tulee myöntää ainoastaan normaalin budjettiprosessin puitteissa ja vain niille, joiden toiminta aidon tehokkaasti täydentää markkinoiden tai julkisen sektorin toimintaa. Tukien tarkistaminen olisi ollut joka tapauksessa väistämättä edessä johtuen veikkausvoittovarojen romahduksesta viime vuosina.

→ **TULOJA LISENSSEISTÄ** noin 150 miljoonaa euroa. Lisäksi mahdollisia säästöjä vähentyneistä pelihaitoista ja varojenjaon tarkistuksesta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö

JUURI TOTEUTETTU oppivelvollisuusiän nosto maksaa arviolta 150 miljoonaa euroa, joten on tärkeää löytää säästöjä muualta opetus- ja kulttuuriministeriön tontilta.

Ehdotamme oppisopimustoiminnan järjestämistä jatkossa Saksan, Sveitsin ja Itävallan mallin mukaan. Näiden maiden keskimääräinen 15–24-vuotiaiden työllisyysaste oli vuonna 2019 53,8 prosenttia Suomen jäädessä 44,6 prosenttiin. Vertailumaita vastaava työllisyysaste nuorten kohdalla tarkoittaisi vuoden 2019 työllisyysasteella jopa 64 000 uutta työllistä.

Uudistuksen myötä työssä oppiminen on jatkossa yhdistettävissä luontevasti tutkintoon johtavaksi koulutukseksi. Koulutuksen aikana opitaan alan relevantteja taitoja, mikä mahdollistaa saumattoman siirtymisen työelämään valmistumisen jälkeen.

Uudistus nostaa nuorten ikäluokkien elinkaarituloja, lisää valinnanmahdollisuuksia ja pienentää syrjäytymisen riskiä merkittävästi. Työllisyyden kasvu vahvistaa julkista taloutta pitkällä aikavälillä 1,6 miljardilla eurolla.

EI-VÄLTTÄMÄTTÖMIÄ MENOERIÄ etsiessä katse kääntyy myös opetus- ja kulttuuriministeriön jakamiin valtionavustuksiin. Työväen urheiluliitto, Suomi-Venäjä-seura sekä Suomen liikunnan ammattilaiset saivat yhteensä 2,5 miljoonaa euroa avustuksia vuonna 2021. Näistä Suomi-Venäjä-seuran avustukset tulee puolittaa ja muut leikata kokonaan pois, jolloin säästöä kertyy kaksi miljoonaa euroa. Näiden seurojen tukeminen ei voi kuulua valtion ydintehtäviin, joskin eritelty Suomi-Venäjä-seura voi tuottaa rajoitetussa määrin lisäarvoa.

KORKEAKOULUJEN RAHOITUSTA tulee vahvistaa ja sallia opiskelijoille ikuinen opinto-oikeus. On järkevää lisätä yksilön vastuuta omista opinnoistaan ja myös antaa hänelle lisää valinnanvapautta opintojen etenemisestä. Opinto-oikeuden liberalisointi edistää jatkuvaa oppimista, kun taas alla esitetty lukukausimaksu siirtää vastuuta opintojen varsinaisesta edistymisestä opiskelijalle itselleen.

Maltilliset, esimerkiksi tuhannen euron vuosittaiset lukukausimaksut vahvistaisivat korkeakoulujen taloutta välittömästi yli 300 miljoonalla. Tämä voitaisiin huomioida esimerkiksi puoliksi korkeakoulujen rahoituksesta, joka toisi välittömästi säästöjä julkiseen talouteen sekä vahvistaisi korkeakoulujen omaa asemaa.

Opintojen aikaisen elämän rahoittamiseen on kaksi vaihtoehtoa. Toinen on lainarahoitteinen malli, joka olisi otettavissa käyttöön heti ja toinen on Liberan perustili, jonka käyttöönotto vaatisi kattavamman muutoksen sosiaaliturvaan. Sen vaikutusarvioita ei ole toistaiseksi laskettu.

Opintotuki voidaan muuttaa kokonaan lainaksi ja valtioneuvosto nostaa kattamaan vuotuiset lukukausimaksut. Opintolainahyvitystä tulee muuttaa kannustavaksi siten, että hyvitys kattaisi esimerkiksi 90 prosenttia opintolainasta, jos valmistuu tavoiteopintoajan puitteissa. Tämän jälkeen hyvitysaste voi laskea porrastetusti vuosittain siten, että opiskelija voi itse vaikuttaa lopulliseen opintolainan määrään.

Sosiaalinen oikeudenmukaisuus tulee huomioida jälkikäteen verotettujen tulojen perusteella ja hyvittää jäljellä olevaa lainapääomaa matalapalkka-aloille työllistyneille. Opintojen aikaiset terveydelliset tai sosiaaliset haasteet eivät saa asettaa opiskelijoita eriarvoiseen asemaan. Kaiken kaikkiaan opiskelun ei tule olla kohtuuton riski ja tutkinnon tulee olla saavutettavissa sosioekonomisesta asemasta riippumatta.

Sen sijaan, että koko opiskelujen aikainen eläminen katettaisiin opintolainalla, se on mahdollista rahoittaa myös [Liberan esittämän perustilin avulla](#). Se lisää opiskelijoiden kannustimia toimeliaisuuteen sekä opintojen suorittamiseen järkevässä aikataulussa. Näin siksi, että perustilin saldo luetaan henkilölle hyväksi myös tulevaisuudessa: tukea ei menetä, jos opiskelee ripeästi tai työskentelee opintojen ohessa.

Edellä esitetyt uudistukset nopeuttavat valmistumista ja vahvistavat korkeakoulujen rahoitusta. Se tuo samalla julkiseen talouteen 310 miljoonan euron opintotukimenojen ja 150 miljoonan euron korkeakoulujen toiminnan rahoitusmenojen säästöt. Pidemmällä aikavälillä työllisyyden vahvistuminen kattaa kasvavat opintolainahyvitysmenot tai vaihtoehtoisesti perustilistä koituvat kulut.

Maa- ja metsätalousministeriö

OTTAEN HUOMIOON miten vahvasti tuettua maatalouselinkeino on Suomessa, maa- ja metsätalousministeriön jakamat anteliaat avustukset erilaisiin kohteisiin vaikuttavat perusteettomilta.

Vuonna 2021 jaettiin rahaa muun muassa hevoskasvatukseen ja hevosurheilun edistämiseen (39,9 miljoonaa), maaseudun kehittämiseen (4 miljoonaa), porotalouden edistämiseen (1,8 miljoonaa) ja valtionapua maaseudun elinkeinojen kehittämiseen (5,3 miljoonaa).

Nämä ovat pysyväisluonteisia menoja, jotka ovat kaikkien hyvinvoinnista pois. Jos minkään näistä tukeminen todella tuottaa lisäarvoa yhteiskunnalle, se onnistuu varmasti puolet pienemmälläkin vuosittaisella panostuksella.

→ **SÄÄSTÖÄ YHTEENSÄ** noin 26 miljoonaa euroa.

Työ- ja elinkeinoministeriö

NIIN SANOTUT säilyttävät yritystuet ovat merkittävä valtion kuluerä eivätkä ne suurimmassa osassa tapauksia palvele mitään järjestelmällistä tarkoitusta. Esitämmeikin säilyttävien tukien laaja-alaista poistoa. Esimerkkejä täysimääräisesti poistettavista tuista ovat kuljetustuki ja kauppa-alusten tuki.

Kauppa-alusten tuen kohdalla kyse on siitä, että työnantajille korvataan aluksilla työskentelevien verot ja sosiaaliturvamaksut. Ratkaisuun päädyttiin aikanaan hyvin keinotekoisella huoltovarmuus-perustelulla. Tosiasiassa tuet valuvat lähinnä risteilymatkojen hintasubventointiin. Tämä ei kuulu valtion ydintehtäviin ja siksi siihen ei tule käyttää verorahoja.

→ **SÄÄSTÖÄ YHTEENSÄ** noin sata miljoonaa euroa.

Sosiaali- ja terveysministeriö

JUURI PÄÄTETYN sote-uudistuksen kokonaishinta selviää vasta ajan kanssa. Kulut tulevat joka tapauksessa nousemaan, joten meidän tulee pyrkiä mittaviin säästöihin muussa sosiaali- ja terveysministeriön toiminnassa.

MAANKÄYTÖN, ASUMISEN ja liikenteen (MAL) sopimuksilla on mahdollisuus lisätä kaavoitusta ja asuntorakentamista kasvukeskuksissa. Kun rakentamisen sääntelyä vähennetään siellä, minne ihmiset haluavat muuttaa, asuntojen hinnat pysyvät kurissa ja asumistuen määrää laskee. Sekä kuluttajat että valtio hyötyvät.

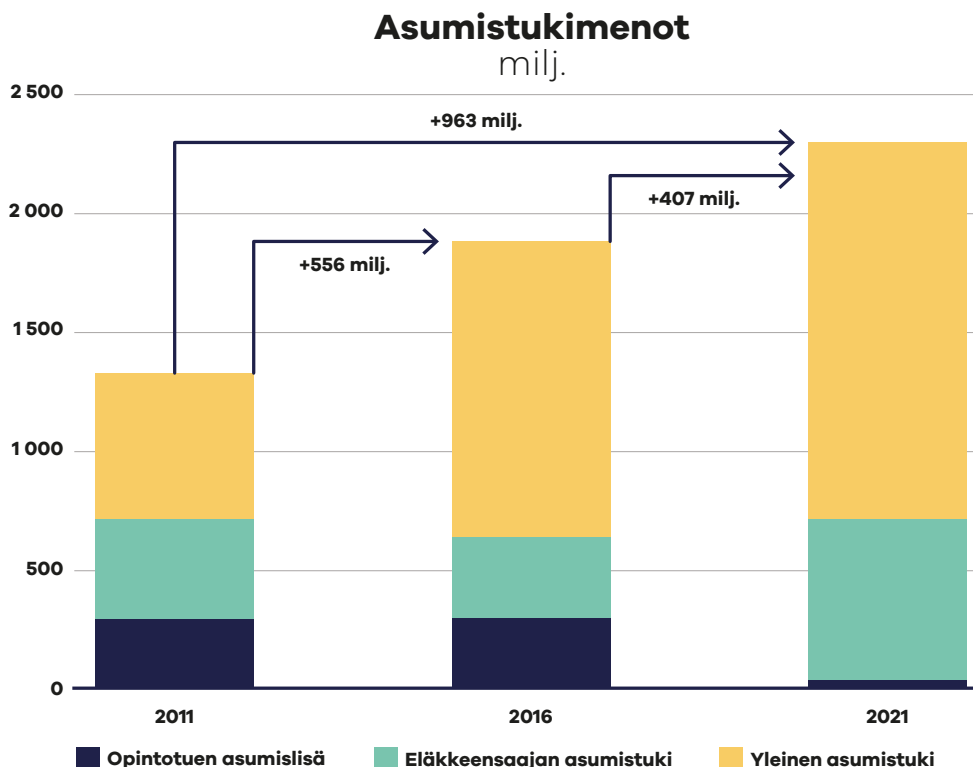

ASUMISTUKIJÄRJESTELMÄÄ TULEE muuttaa kannustavampaan suuntaan. Asumistuen alkuperäinen tavoite oli, että ihmisille tarjotaan väliaikaista tukea hankalassa paikassa, jotta omilla ansioilla valintojen tekeminen on jälleen mahdollista.

Koska olemme hukanneet tuen alkuperäisen idean, asumistukijärjestelmä on paisunut kaikista valtion menoluokista suhteellisesti eniten viimeisen vuosikymmenen aikana, lähes miljardilla eurolla.

Nykymuotoinen asumistukijärjestelmä ei ole enää perusteltu. Tuen aluekohtaista määrittelyä tulee muuttaa ja korkeimpia korvaustasoja kiristää. Toimeentulotuki kompensoi useille asumistuen omavastuun osuuden, joten toimeentulotukeen tulee lisätä kohtuullinen omavastuuosuus, joka kannustaa halvemmän asunnon etsimiseen.

Henkilön omaisuuden tulee myös vaikuttaa tukipäätökseen. Varakkaat eivät tarvitse asumiseen tukea. Esitämme reformia, jolla pyritään palaamaan vuoden 2016 tukitasolle. Se tarkoittaa jopa 400 miljoonan säästöjä julkiseen talouteen. Pitkällä aikavälillä on tavoiteltava yhdessä esittämämme työllisyys- ja talouskasvu-reformien kanssa vuoden 2011 tukitasoa. Tämä tarkoittaisi miljardin euron vuosittaista säästöä veronmaksajien rahoittamaan kalliin asumisen tukemiseen.

KOTIHOIDON TUKI tulee poistaa. Nykymuodossaan se toimii lähinnä loukkuna, joka on haitallinen erityisesti maahanmuuttajanaisten työllisyysasteelle. Markus Jäntin työryhmän laskelmien mukaan tuen poistamisella voitaisiin lisätä pitkällä aikavälillä naisten työllisyyttä noin 10 000 hengellä, kohentaen julkista taloutta 250 miljoonalla eurolla.

VALTIONAVUSTUKSISTA VOIDAAN saada mittavat säästöt myös sosiaali- ja terveysministeriössä. Vuonna 2021 se jakoi tukia muun muassa Maaseudun terveys- ja lomahuolto ry:lle, Hyvinvointilomat ry:lle, Soste ry:lle, Solaris-lomat ry:lle, Kukunori ry:lle, Keski-Suomen yhteisöjen tuki ry:lle, Suomen ASH ry:lle sekä Baltic Region ry:lle. Pienistä puroista kasvaa suuri joki, ja edellä mainitut pysyvät menot vievät yhteensä 16,5 miljoonaa euroa vuosittain. Tämänkaltaisen rahankäyttö ei voi kuulua valtion julkisiin menoihin. Esitämme 50 % leikkausta näihin avustuksiin.

→ **SÄÄSTÖÄ YHTEENSÄ** lyhyellä aikavälillä noin 658 miljoonaa euroa, pidemmällä aikavälillä jopa miljardi euroa.

Muutokset valtion tuloihin

LEIKKAUSTEN OHELLA verokertymän nosto mahdollisimman pienin hyvinvointitappioiden on toinen keino julkisen talouden tasapainottamiseksi.

Verojärjestelmässä on potentiaalia parempiin verokertymiin. Matalien verokantojen ja laajan veropohjan avulla suomalaisten vaurastumista saadaan nopeutettua. Verotettavaa on enemmän ja taakka yksittäiselle kansalaiselle ei ole niin suuri.

Esimerkiksi alennettujen ALV-kantojen poistamisella, pois lukien lääkkeet, voitaisiin saada lisätuloja yli 2 miljardia euroa. ALV-kantojen harmonisoinnin yhteydessä olisi myös mahdollista pyrkiä verottamaan asioita niiden hiilijalanjäljen perusteella. Hinta ohjaisi kulutusta kohti palveluita ja pienempää ympäristökuormaa.

Samalla täytyy muistaa, että Suomen kokonaisveroaste on jo 8,4 % yli OECD-maiden keskiarvon. ALV-kantojen yhtenäistäminen nostaisi kokonaisveroastetta lähes 0,75 %.

Suomessa on jo ajat sitten saavutettu verokatto, ja siksi mahdolliset veronkorotukset täytyy kompensoida täysimääräisesti muualla, erityisesti laskemalla ansiotuloveroa kaikissa tuloluokissa.

ETUJÄRJESTÖT, MUKAAN lukien kaikki työmarkkinajärjestöt, tulee poistaa yleishyödyllisyyden piiristä ja niiden sijoitus- ja muuta toimintaa tulee verottaa aivan kuten muitakin verosubjekteja. Tämä tarkoittaa noin 50 miljoonan euron verokertymän kasvua.

→ **LISÄTULOJA VALTIOLLE** noin 50 miljoonaa euroa.

Rakenteelliset uudistukset

SUOMI TARVITSEE useita rakenteellisia uudistuksia, joista tärkeimpinä ovat työmarkkinoita ja sosiaaliturvan kannustinloukkuja koskevat uudistukset. Sosiaaliturva-uudistuskomitea työstää muutoksia, mutta sen työtahtia tulisi kiristää. Nykyinen määräaika vuoteen 2028 mennessä hukkaa arvokkaita vuosia. Työ on mahdollista hoitaa vähemmässäkin ajassa, sillä keinot on hyvinkin tiedossa. Työmarkkinoihin olemme ehdottaneet useampaakin reformia.

Työmarkkinat

ESITÄMME ANSIOON suhteutetun työttömyyspäivärahan uudistamista siten, että kaikki työntekijät siirretään ansiosidonnaisuuden piiriin.

Esimerkiksi EK:n vuonna 2018 esittämä malli tuen porrastamisesta voisi olla harkinnan arvoisen. Sen mukaan tuen tason tulee olla 5 prosenttia nykyistä suurempi työttömyyden alussa, alentuen 10 prosentilla työttömyyden kestänyt 3 ja 6 kuukautta. Työttömyyspäivärahan enimmäiskesto tulee myös lyhentää 50 päivällä (eli 250 päivään jos työhistoriaa alle 3 vuotta, 350 päivään jos yli 3 vuotta). Tälle voidaan arvioida vähintään 300 miljoonan euron säästöt.

Työttömyysturva ja työttömyyskassat tulee irrottaa ammattiyhdistysliikkeestä ja ansiosidonnaisen hallinnointi tulee siirtää kokonaisuudessaan Kelalle. Nykyään työttömyyskassojen jäsenmaksuissa on suuria eroja. Matalapalkka- ja korkean työttömyyden aloilla jäsenmaksut ovat korkeat, kun taas suurituloisilla ja pienen työttömyyden aloilla ne ovat kympejä.

Uudistus parantaisi kerralla heikoimmassa asemassa olevien työttömyysturvaa ja korjaisi epäoikeudenmukaisen sekä epätasa-arvoisen työttömyysvakuutusjärjestelmän.

Mauri Kotamäen (2017) tekemän arvion mukaan työllisyys heikkenisi noin 10 000 ihmisellä ja julkinen talous noin 250 miljoonalla eurolla. Pidämme tätä kuitenkin hyväksyttävänä, sillä uudistus vahvistaa heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien asemaa sekä parantaa työttömyysvakuutusjärjestelmän oikeudenmukaisuutta.

SUOMESSA TUOTANNONTEKIJÖIDEN, eli työvoiman ja pääoman allokaation heikkous hidastavat tuottavuuden kasvua. Työmarkkinamme ovat yhdet maailman jäykimmistä. Siksi esitämme lainsäädäntömuutosta, joka mahdollistaa aidon paikallisen sopimisen samaan tapaan kuin esimerkiksi Tanskassa.

Työntekijöitä edustaa jatkossa heidän itsensä – ei järjestön – valitsema(t) edunvalvoja(t). Työllisyys ja julkinen talous kohenevat hieman, kun taas tuottavuus nousee pidemmällä aikavälillä selkeästi. Suomen Yrittäjien mukaan työllisyys paranisi edellä esitetyillä toimilla jopa 15 000 ihmisellä, vahvistuen julkista taloutta noin 375 miljoonalla eurolla. Vaikutus voi todellisuudessa olla tätäkin suurempi. Paikallisen sopimisen on arvioitu olevan myös yhteydessä kasvaneeseen palkkatasoon.

PALKKATUKIMENOT OVAT yli 100 miljoonaa euroa vuodessa. Kuten asumistuessakin, palkkatuen alkuperäinen idea oli hyvä mutta nykymuodossaan järjestely on tehoton. Esitämme reformia, jossa palkkatuki säilytetään ainoastaan erityisryhmien osalta sekä tapauksissa, joissa siitä on todennettua hyötyä. Näillä keinoin voimme tavoitella jopa 70 miljoonan euron säästöjä tukimenoista.

→ **TYÖMARKKINA-UUDISTUSTEN VAIKUTUS** yhteensä noin 495 miljoonaa euroa plussalla.

Tuottavuus

TUOTTAVUUSKASVU ON talouskasvun perimmäinen lähde. Siksi Suomessa tulee toteuttaa tuottavuutta vauhdittavia uudistuksia, vaikka niiden vaikutusten arvioiminen onkin vaikeaa.

Sopiva vertailukohde on nopean tuottavuuskasvun maa Tanska, jossa EU-komission ennusteen mukaan kokonaistuottavuuden kasvu vuositasona on noin 1,1 prosenttia vuodessa. Suomen jäädessä 0,6 prosenttiin.

Tuottavuuden kasvu syntyy innovaatioista, markkinatalouden tehokkaasta toiminnasta sekä luovasta tuhosta.

Pienin varauksin Suomen kannattaa tavoitella kansallisten tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiomenojen nostamista neljään prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen. Tuottavuuskasvun keskeisin ongelma ei kuitenkaan ole TKI-panostusten vähäisyys, sillä ne ovat olleet Suomessa menneen vuosikymmenen ajan EU-maiden korkeimpia Ruotsin kanssa.

TKI-menojen tasoa tärkeämpää onkin, miten tuet käytetään. Kaikki tieteenalat eivät ole uusien kaupallisten innovaatioiden syntymisen kannalta samanarvoisia. Yritystukia ei tule myöntää säilyttäviin tukiin, vaan uuden kehittämiseen.

Tulevaisuuteen tähtävää toiminta ja tuotekehitys tähtävät tuotto-olettamaan. Siksi TKI-kulujen verottaminen raskaasti ei ole järkevää. Se latistaa yritteliäisyyden ja panostukset innovaatioihin. TKI-kuluihin kohdistuva matalampi verotaakka on tutkitusti tehokas kannustin yrityksille innovaatioiden kehittämiseen.

Esitämme noin 200 miljoonan euron edestä verovähennyksiä yritysten TKI-panostuksiin. Risto Siilasmaan teknologianeuvottelukunnan raportin (2021) mukaan tämä suuruusluokka johtaisi kansallisten TKI-panosten 4 %:n bruttokansantuoteosuuteen vielä tämän vuosikymmenen aikana.

→ **TUOTTAVUUSINVESTOINTIEN HINTA** 200 miljoonaa euroa.

Yritysverotus

PÄÄOMAMARKKINOIDEN TEHOKKUUTTA parannetaan veroratkaisuilla. Nykyinen, poikkeuksellisen monimutkainen ja kireä listaamattomien yhtiöiden verotus suosii vierasta pääomaa kotimaisen pääoman sijaan.

Verotus myös kannustaa kasaamaan taseeseen aineellista pääomaa, vaikka tulevaisuuden kasvu perustuu informaatioon ja osaamiseen. Kireä yritysverotus puolestaan ohjaa osaamisen pariin hakeutuvia pääomia kevyemmin verotettuihin kilpailijamaihin.

Libera julkaisee myöhemmin syksyllä 2021 raportin verotuksen tarvitsemista rakenneuudistuksista, jossa palaamme tähän aihepiiriin sen vaatimalla tarkkuudella.

Työperäinen maahanmuutto

SUOMEN VÄESTÖRAKENNE tarvitsee merkittävästi suurempaa määrää työperäistä maahanmuuttoa. Esitämme työperäisen maahanmuuton mahdollistamista ilman valmista työpaikkaa, kansallisen viisumin käyttöönottoa, sekä laaja-alaista virastouudistusta.

Nykyinen, olemassa olevaan työpaikkaan perustuva järjestelmä tulee korvata joustavalla, pisteytykseen perustuvalla järjestelmällä. Korkea pisteluku kertoo halukkaan hyvistä mahdollisuuksista työllistyä, jolloin hän voi tulla Suomeen etsimään työpaikkaa. Samaan aikaan niiden, joilla on jo työpaikka, tuleminen ei tyssää saatavuusharkintaan. Tavoitteeksi tulee asettaa työperäisen maahanmuuton määrän nostaminen asteittain seuraavan kymmenen vuoden kuluessa nykyisestä 15 000 henkilön nettomaahanmuutosta noin 40 000 henkeen vuodessa.

Kansallinen viisumi tulee ottaa käyttöön kaikessa työperäisessä maahanmuutossa. Menettelystä saadaan nykyistä sujuvampi ja toimivampi, kun maahanmuuttaja perheineen voi saapua Suomeen ja aloittaa työntöön mahdollisimman nopeasti. Kun ensimmäinen oleskelulupa korvataan viisumilla, painotuu ennaltaehkäisyn sijaan järkevä riskinhallinta. Hallinnan keinoja ovat muun muassa työnantajien akkreditointi, tehokkaampi jälkiseuranta, työpaikkojen tarkempi valvonta ja viisumin mahdollistama väärinkäyttäjien maasta poistamisen helpottuminen.

Toimivan maahanmuuton edistämisen tulee olla viranomaisten tehtävä. Maahanmuutto tulee keskittää yhdelle viranomaiselle, jolle annetaan tehtävään riittävät resurssit, ja joka vastaa maahanmuuton toimivuudesta. Aktiivinen yrittämisen ja työperäisen maahanmuuton houkuttelu on viraston tärkeimpiä tehtäviä. Tässä voidaan käyttää esimerkkinä Kanadaa.

Työperäisen maahanmuuton ongelmien ratkominen vaikuttaa positiivisesti myös humanitaariseen maahanmuuttoon, niin asenteiden kuin prosessien kehittämisen kannalta.

→ **UUDISTUSTEN VAIKUTUKSET** yhteensä pitkällä aikavälillä noin 625 miljoonaa euroa.

Tehokkuushyödyt

SUOMELLA ON mahdollisuus saada merkittäviä tehokkuushyötyjä alkoholi- ja apteekkitoiminnan vapauttamisesta. Molemmat aiheuttavat hyvinvointitappiota olemalla kilpailun puutteen johdosta tehottomia.

Reseptilääkkeet ovat Suomessa 18 prosenttia kalliimpia kuin Norjassa ja viisi prosenttia kalliimpia kuin Ruotsissa, joissa molemmissa kilpailu on vapautettu. Varovaisestikin arvioiden apteekkitoiminnan vapauttaminen vähentäisi suomalaisten reseptilääkkeiden hintaa yhteensä 87 miljoonalla eurolla vuodessa. Syrjäseutujen apteekkitoiminta tulee luonnollisesti säilyttää, mutta se pitää tehdä suoraan tukemalla eikä perimällä maanlaajuisesti ylihintaa lääkkeistä.

Alkon keinotekoinen monopoli on selvitysten mukaan tehoton jopa muihin alkoholimonopoleihin nähden, saati sitten verrattuna vapaan kilpailun tilanteeseen. Asiasta ei ole tehty kunnollista selvitystä, mutta arviot vuosittaisesta hyödystä liikkuvat 50–150 miljoonan euron välillä.

→ **TEHOKKUUSHYÖDYLLÄ SAATAVISSA** vuosittain noin 162 miljoonaa euroa.

Julkinen hallinto

JULKINEN HALLINTO ja palvelulupaus ovat paisuneet vuosi vuodelta, minkä vuoksi meillä onkin EU-maista jo toiseksi suurimmat julkiset menot suhteessa bruttokansantuotteeseen. Koska tämän kokoisen julkisen sektorin ylläpitoon ei ole varaa, velkaannumme kiihtyvällä tahdilla. Velkaantumiskiehitys taas tulee rajoittamaan julkisen talouden liikkumavaraa jo lähitulevaisuudessa.

Nojaaminen ainoastaan hitaisiin ja tuloksiltaan epävarmoihin työllisyys- ja tuottavuuskasvureformeihin on vaarallista uhkapeliä hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuudella. Siksi julkinen talous tarvitsee sopeutusohjelmaa, jolla leikataan menoja ja estetään niiden kasvu tulevaisuudessa. Pelkästään indeksien jäädytyksellä voidaan saavuttaa nopeasti 200 miljoonan euron säästöt.

Julkisen sektorin tulee sopeuttaa henkilöstömääräänsä ja toteuttaa tehokkuutta parantavia uudistuksia, jolla tavoitellaan 500 miljoonan euron hallinnon menojen sopeutusta.

Pidemmillä aikavälillä tehokkuusohjelmilla tulee sopeuttaa valtion taloutta kahdella miljardilla ja paikallishallintoa puolella miljardilla joka vuosi, kunnes saavutetaan julkisen talouden kestävyysvajeen turvaava ylijäämä.

LOPUKSI EHDOTAMME niin sanottujen tulevaisuuskatsausten palauttamista julkisen talouden hallintaan. Ne tehtiin aiemmin ministeriöiden kansliapäälliköiden johdolla eduskuntavaalien alla kartoittamaan tulevaisuuden haasteita ja etsimään ratkaisuja niihin. Jatkossa katsaukset voisi julkaista aivan vaalien alla tai heti niiden jälkeen.

Kunkin ministeriön tehtävänä olisi miettiä, kuinka pääluokan menoja voitaisiin alentaa pysyväisluonteisesti esimerkiksi 10 prosentilla. Kansliapäälliköt ovat erinomaisessa asemassa tunnistamaan mahdollisia säästökohteita, joita ilmeisesti ministeriö kykenee suorittamaan tehtävänsä. Kansalaisyhteiskunnan toimijoita voitaisiin myös konsultoida prosessissa. Esimerkiksi Libera olisi mielellään mukana varmistamassa, että vältymme joutumasta uudelleen paisuvan julkisen sektorin kierteeseen.

→ **RAKENTEELLISTEN MUUTOSTEN** yhteisvaikutus noin 700 miljoonaa ja pidemmällä aikavälillä noin 2,5 miljardia euroa.

Paluu Pohjoismaaksi

EDELLÄ ESITETYT menoleikkaukset, tulorakenteen muutokset ja rakenteelliset uudistukset nostavat tuottavuuden kasvua ja vahvistavat julkista taloutta lyhyellä aikavälillä yli 2,6 miljardilla eurolla ja pidemmällä aikavälillä jopa 7,2 miljardilla eurolla, ylittäen selvästi nykyisen velanottomme tahdin. Palaisimme samalla AAA-maiden joukkoon

Noudattamalla varjokehysten ehdotuksia budjetit kääntyvät muutaman vuoden sisällä ylijäämäisiksi normaalin talouskasvun olosuhteissa, mikä alkaa välittömästi parantaa velkasuhdetta ja paikata kes-tävyysvajetta. Julkisen velan kustannukset säilyvät siedettävällä tasolla, noin suhteessa Saksan tasoon.

Toimien seurauksena Suomen julkinen talous saadaan tasapainotettua vielä tämän vuosikymmenen aika-na. Tästä seuraa paluu takaisin meille luontaiseen ja tavoittelun arvoiseen viitekehykseen Pohjoismaaksi.

Libera-säätiö on vuonna 2011 perustettu itsenäinen ja puoluepoliittisesti sitoutumaton ajatuspaja, joka tukee ja edistää yksilönvapautta, vapaata yrittäjyyttä, vapaita markkinoita ja vapaata yhteiskuntaa. Sen toiminta koostuu tiedotus- ja julkaisutoiminnasta, tutkimustyöstä ja tapahtumien järjestämisestä. Libera on yksityisesti rahoitettu, toiminnallinen ja yleishyödyllinen säätiö.